

Research Paper

The effectiveness of group education of choice theory concepts on marital satisfaction of parents of children with autism

Hosein Hosennejad^{*1}, Jalal Younesi², Mohammad Seead Khanjani³, Pouria Reza Soltani⁴, Tina Akbari⁵

1-Master's Degree in Rehabilitation Counseling, University of Rehabilitation Sciences and Social Health, Tehran, Iran, hoseinnejad_h@yahoo.com

2- Associate Professor of Clinical Psychology, University of Rehabilitation Sciences and Social Health, Tehran, Iran, jyounesi@uswr.ac.ir

3- Assistant Professor, Department of Counseling, Rehabilitation Sciences and Social Health, Tehran, Iran, sa.khanjani@uswr.ac.ir

4- PhD in measurement and measurement, University of Tehran, Tehran, Iran, p_rsoltani@ut.ac.ir

5- Master's student, Islamic Azad University, Central Tehran branch, Tehran, Iran, phototina@gmail.com

Citation

Hoseinnejad H, rahmani rasa S J, khanjani M S, Reza Soltan P, akbari T. Effectiveness of group education of concepts of choice theory on marital satisfaction of parents of children with autism. ijndd 2022; 1 (2) : 7

URL: <http://jndd.ir/article-1-44-fa.html>

ARTICLE INFO

Keywords:

group education of choice theory concepts, marital satisfaction, autistic children

ABSTRACT

Background and purpose: parents with children with autism face many problems. This research was carried out with the aim of the effectiveness of group training of choice theory concepts on the marital satisfaction of parents with children with autism referred to rehabilitation centers in Tehran.

Method: The research method is semi-experimental with a pre-test and post-test design with a control group. The statistical population includes parents with autistic children in Tehran who had visited the rehabilitation centers in Tehran, and 24 couples with autistic children who had visited the rehabilitation centers for treatment were selected by purposeful sampling and randomly divided into two groups. (6 couples in each group) were placed. The research tool included the Enrich Marital Satisfaction Questionnaire. 8 training sessions were conducted for the experimental group. Finally, the obtained data were analyzed using SPSS26 software and covariance analysis.

Findings: The results showed that teaching the concepts of choice theory was significantly effective in improving marital satisfaction and communication, as well as reducing the conflicts and ideal distortions of the test group couples ($P<0.01$).

Conclusion: According to the results, it can be said that teaching the concepts of choice theory increases the marital satisfaction of parents with children with autism. Therefore, teaching the concepts of selection theory can be considered as a suitable method for counseling and therapeutic interventions for couples who have marital problems.

Received: 31Mar 2022

Accepted: 20 May 2022

Available: 22 Jun 2022

***Corresponding author:** Master's Degree in Rehabilitation Counseling, University of Rehabilitation Sciences and Social Health, Tehran, Iran

E-mail: hoseinnejad_h@yahoo.com

Tel: (+98) 4444325980

مقاله پژوهشی

اثربخشی آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب بر رضایتمندی زناشویی والدین کودکان مبتلا به اتیسم

حسین حسین نژاد^{*}، سید جلال یونسی^۲، محمد سعید خانجانی^۳، پوریا رضا سلطانی^۴، تینا اکبری^۵

۱- کارشناسی ارشد مشاوره توانبخشی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران، hoseinnejad_h@yahoo.com

۲- دانشیار روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران، jyounesi@uswr.ac.ir

۳- استادیار، گروه مشاوره، علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران، sa.khanjani@uswr.ac.ir

۴- دکترای تخصصی سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه تهران، تهران، ایران، prsoltani@ut.ac.ir

۵- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران، phototina@gmail.com

چکیده

مشخصات مقاله

کلیدواژه‌ها

آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب،

رضایتمندی زناشویی،
کودکان اتیسم

زمینه و هدف: والدین دارای کودکان مبتلا به اتیسم با مشکلات فراوانی مواجه هستند. این پژوهش با هدف اثربخشی آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب بر رضایتمندی زناشویی والدین دارای کودکان مبتلا به اتیسم مراجعته کننده به مراکز توانبخشی شهر تهران انجام شد.

روش: روش پژوهش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری شامل والدینی دارای کودکان اتیسم شهر تهران که به مراکز توانبخشی شهر تهران مراجعه کرده بودند که به صورت نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۲۴ زوج دارای کودک مبتلا به اتیسم که برای اقدامات درمانی به مراکز توانبخشی مراجعه کرده بودند انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه (هر گروه ۶ زوج) قرار گرفتند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه رضایتمندی زناشویی ازبیج بود. برای گروه آزمایش ۸ جلسه آموزش انجام شد. در نهایت داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS26 و تحلیل کوواریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که آموزش مفاهیم نظریه انتخاب در بهبود رضایتمندی زناشویی و ارتباطات و همچنین کاهش تعارضات و تحریف‌های آرمانی زوجین گروه آزمایش به طور معناداری مؤثر بوده است ($P < 0.01$).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج، می‌توان گفت که آموزش مفاهیم نظریه انتخاب موجب افزایش رضایتمندی زناشویی والدین دارای کودکان مبتلا به اتیسم می‌شود. بنابراین می‌توان آموزش مفاهیم نظریه انتخاب روش مناسبی برای مداخلات مشاوره‌ای و درمانی زوجینی دانست که دارای مشکلات زناشویی هستند.

دریافت شده: ۱۴۰۱/۰۱/۱۱

پذیرفته شده: ۱۴۰۱/۰۲/۳۰

منتشر شده: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

* نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد مشاوره توانبخشی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران

hoseinnejad_h@yahoo.com: رایانامه

.۴۴۴-۴۳۲۵۹۸۰: تلفن

مقدمه

ازدواج پیوند زندگی مشترک دو فرد با حفظ استقلال نسبی هر یک در جهت تکامل شخصیت طرفین است، پیوند زناشویی به عنوان یکی از پیچیده‌ترین انواع روابط انسانی دارای توان بالقوه‌ای در آزادسازی احساسات است که در کمتر روابطی بین افراد دیگر نظری آن را می‌توان یافت^(۱). یکی از مهم‌ترین عواملی که کارکرد مؤثر یک خانواده را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد، رضایت اعضا خانواده به خصوص زن و شوهر از یک دیگر است^(۲). امروزه رضایت زناشویی^۱ و کیفیت زندگی به صورت جدایانه یا هر دو با هم‌دیگر در بسیاری از پژوهش‌ها به عنوان مهم‌ترین شاخصه‌های زندگی زناشویی پایدار و رضایت‌بخش در نظر گرفته می‌شود^(۳). رضایت از زندگی زناشویی را به عنوان یک تعییر ذهنی افراد از ماهیت و طبیعت کلی در ازدواج می‌توان تعریف کرد، که در واقع معکس کننده میزانی از انتظارات افراد از ازدواج و زندگی مشترک می‌باشد^(۴). به عقیده هاوکینز و وینچ^۲ رضایت زناشویی، به معنی احساساتی از قبیل خشنودی، رضایت و تجربه لذت به‌وسیله زوجین که در همه جنبه‌های ازدواج آنها در نظر گرفته می‌شود. رضایت زناشویی از انطباق بین وضعیتی که مورد انتظار است و وضعیت موجود فرد در روابط زناشویی حاصل می‌شود؛ در واقع نگرش مثبت و لذت‌بخشی است که زن و شوهر از جنبه‌های مختلف روابط زناشویی خود دارند^(۴). با تولد کودک مبتلا به اتیسم و اطلاع از اختلال وی، والدین آنها در بهت و ناباوری و به دنبال آن احساس سرخوردگی شدید دچار می‌شوند و آنها باستی با این واقعیت که کودکشان از شرایطی برخوردار است که آنها را تا پایان عمر درگیر خود می‌سازد، و همچنین اینکه انتظاراتشان را با توجه به محدودیت‌های کودکشان مناسب سازند کنار بیایند^(۵). بیماری‌های مزمن فرزندان موجب می‌شود که والدین آنها وارد روندی از مرافق قابل پیش‌بینی عاطفی شوند، و هر چه قدر بیماری کودک مزمن تر و طولانی‌تر باشد، والدین آنها در معرض مشکلات عاطفی و رفتاری بیشتری نیز قرار می‌گیرند^(۶). اتیسم از جمله اختلال نافذ رشدی است که به دلیل شدید و فراگیر بودن علائم، تأثیر نامطلوبی در افراد خانواده و والدین می‌گذارد. این ناتوانی از جنبه‌های گوناگون بر پیشرفت و گسترش توانایی‌های کودک (رشد زبان، ارتباطات و مهارت‌های اجتماعی) تأثیر می‌گذارد. در نتیجه این علائم شرایط ویژه‌ای را به وجود می‌آورد که باعث می‌شود از والدین انرژی روانی زیادی گرفته شود^(۷) و (۸). پدر و مادرانی که کودک مبتلا به اتیسم دارند آسیب روانی بیشتری نسبت به والدین کودکان عادی تجربه می‌کنند به طوری که مادران کودکان مبتلا به اتیسم، احساس رضایت زناشویی، بیان محبت، سازگاری و انسجام خانوادگی کمتری نسبت به مادران کودکان عادی دارند^(۹). تعدادی از محققان برای تعیین الگوهای مقابله یا واکنش و نگرش‌های والدین کودکان دارای اختلالات فراگیر تحولی مصاحبه بالینی تدوین و اجرا کرده‌اند. بر پایه نتایج، والدین کودکان دارای این اختلالات سلامت روان و رضایت زناشویی کمتری دارند، به نظرات و دیدگاه‌های مردم درباره فرزندشان خیلی اهمیت می‌دهند، در بسیاری موارد دچار احساس گناه زیادی هستند و خود یا دیگری را مقصراً وجود مشکلات کودکشان می‌دانند و در واقع از این شیوه تفکر به عنوان یک راهبرد مقابله‌ای دفاعی استفاده می‌کنند^(۱۰). در واقع واکنش‌های اولیه‌ی والدین به این مساله بسیار متفاوت می‌باشد؛ که می‌تواند تحت‌تأثیر باورهای مختلف زوجین و محیط اطرافشان دارای طیف وسیعی از انکار کلی مساله و کنار نیامدن با آن و پیگیری شدید برای یافتن درمان‌های مختلف برای فرزندشان باشد^(۱۱). در مطالعه‌ای نتایج نشان داد که داشتن چنین کودکی تیبدگی قابل ملاحظه‌ای را بر خانواده وارد می‌کند و والدین این کودکان رضایت زناشویی، همبستگی و سازگاری خانوادگی کمتری را نسبت به گروه کنترل از خود بروز می‌دهند^(۱۲) و (۱۳). الیک^۳ و همکاران، نیز معتقدند که هر چه مشکلات تحولی و رفتاری کودک بیشتر باشد، سلامت روانی و رضایت زناشویی کمتر است^(۱۴). سطوح بالای استرس والدین باعث می‌شود که آنها گرایش بیشتری به استفاده از شیوه‌های انعطاف‌ناپذیر، تهدید‌آمیز و پرخاشگرانه والدگری داشته باشند و کمتر از برنامه‌های درمانی و خدمات ارائه شده برای کودکانشان بهره ببرند، بنابراین در تصمیم‌گیری درباره مناسب‌ترین راهبردهای درمانی برای کودک شکست بخورند^(۱۵). خانواده و والدین، سختی و مشکلات بسیار بیشتری را در نگهداری کودک، کار و مهارت‌های والدگری تجربه می‌کنند و میزان مسائل هیجانی و رفتاری در آنها نسبت به والدین کودکان عادی بسیار بیشتر است^(۱۶). از نظر ولکمار و پائولز^۴ کودکان مبتلا به اتیسم به سبب محدودیت‌های شناختی یا انطباقی، توانایی محدودی برای زندگی مستقل دارند و این مساله موجب شده است که والدین در طول دوره‌ی زندگی خود زمان بسیاری را به رفع نیازهای فرزندشان اختصاص دهند^(۱۵). والدین این کودکان، خود را غرق در مشکلات فرزندشان حس کرده و تنش‌های زناشویی بسیاری را تجربه می‌کنند^(۱۷). تحقیقات مختلف نشان داده است که یکی از مهم‌ترین عوامل مسأله‌ساز مشکل ارتباطی بین زوجین است^(۱۸). خانواده مهم‌ترین و اساسی‌ترین پایه برای ایجاد جامعه‌ای سالم است، اگر یک خانواده یا بهتر بگوییم یک زوج ارتباط سالم و خوبی هم با برقرار کرده باشند، می‌توان به ایجاد خانواده سالم و متعاقباً جامعه‌ای سالم اطمینان حاصل کرد. افراد، نیاز به شروع، رشد و بقای رابطه با دیگران؛ مخصوصاً با افراد نزدیک دارند^(۱۹). یکی از نظریه‌هایی که امروزه به تبیین مشکلات رفتار خانوادگی و ازدواج می‌پردازد، نظریه انتخاب ویلیام گلاسر^۵ است. در میان روش‌های زوج درمانی^۶، رویکرد واقعیت درمانی^۷ و تئوری انتخاب^۸ گلاسر، روش کمک‌کننده و امیدبخشی پدیدار شده است؛ گلاسر معتقد است که تمام اعمالی که ما انجام می‌دهیم، رفتار به شمار می‌روند و تقریباً

¹. Marital Satisfaction². Hawkins & Winch³. Allik⁴. Volkmar & Pauls⁵. William Glasser⁶. Couple therapy⁷. Reality Therapy⁸. Choice Theory

تمامی رفتارهای ما انتخاب می‌شوند (۲۰ و ۲۱). در این رویکرد گلاسر اظهار می‌دارد که ما تنها قادر به کنترل اعمال، افکار و احساسات خویش هستیم و تنها چیزی که میان ما و دیگران رخ می‌دهد تبادل اطلاعات است که می‌تواند انگیزه‌ای برای تغییر دیگری باشد، لذا در این نظریه افراد از اعمال کنترل بیرونی به واسطه استفاده از هفت عادت مخرب منع می‌شوند و به جای آن تشویق می‌شوند تا با به کارگیری هفت عادت مهرآمیز به غنی‌سازی رابطه و افزایش تاثیرگذاری خود بیفرازند (۲۱). منظور از روانشناسی کنترل بیرونی این اعتقاد است که ما کنترلی بر اعمال خود نداریم و رفتار ما متأثر از رفتار دیگران و عوامل بیرونی است به همین دلیل نیز ما هم می‌توانیم برای نیل به خواسته‌های خود دیگران را به شکل‌های مختلف کنترل نموده و آنان را واداریم علیرغم میل خود به خواسته‌های ما عمل نمایند بر اساس همین تئوری است که زوجین در روابطشان سعی در کنترل طرف مقابل دارند و از هفت عادت تخریب‌گر در کنترل بیرونی استفاده می‌کنند که این عادات عبارتند از: عیب‌جویی و انتقاد، سرزنش، شکوه و گلایه، نق نق و غرغر، تهدید، تنبیه، دادن حق حساب یا باج برای تحت کنترل در آوردن دیگری. به اعتقاد گلاسر اگر همسران تلاش کنند که از این خصوصیات دست بردارند و به جای آن هفت عادت مهرورزی (گوش دادن، حمایت، تشویق، احترام، اعتماد، پذیرش، گفتگوی همیشگی (مذاکره) بر سر اختلافات) را جایگزین نمایند از میزان مشکلات آنها کاسته می‌شود (۲۲). گلاسر عقیده دارد که همه انسان‌ها با پنج نیاز ژنتیکی متولد می‌شوند و تمامی رفتارهای ما در جهت ارضای این نیازهایست که عبارتند از: نیاز به بقاء، نیاز به عشق و تعلق خاطر، نیاز به قدرت، نیاز به آزادی و نیاز به تفریح. اگر افراد متأهل درک نمایند که تحت تأثیر پنج نیاز اساسی خود هستند و نظریه انتخاب را به کار گیرند و از ابتدای زندگی مشترکشان برای ارضاء این نیازها تلاش کنند، در بهبود روابط زناشویی آنها پیشرفت چشم‌گیری ایجاد خواهد شد. شناخت این نیازها کلید اصلی تأمین روابط عاطفی قوی و دائمی همسران است، به بیان دیگر هدف اصلی درمان گلاسری این می‌باشد که به همسران آموزش دهد تا به نیازهای اساسی خود و همسرشان آگاهی یابند و از به کارگیری روانشناسی کنترل بیرونی اجتناب ورزند و با توجه به مفهوم رفتار کلی تلاش کنند تا انتخاب‌های متناسب داشته باشند. با توجه بر این برخی آموزه‌های دینی همانند: تاکید بر مسئولیت‌پذیری فردی و پاسخگو بودن فرد در مقابل رفتارش، مفاهیم قدرت انتخاب و اختیار انسان در زندگی، سنجش اعمال فارغ از کنترل بیرونی و به شکلی کاملاً مسئولانه؛ با برخی مفاهیم تئوری انتخاب و فنون واقعیت درمانی شباهت‌هایی دارد که این مشابهت احتمال مؤثر بودن و کارآمدی رویکرد زوج درمانی گلاسر را در بستر فرهنگی ما بیشتر می‌نماید. وجود کودک با چنین ناتوانی‌هایی می‌تواند مشکلات قابل ملاحظه‌ای برای زوجین داشته باشد. مشکل اغلب زوجین نحوه‌ای است که تصمیم گرفته‌اند بر اساس آن رفتار کنند. رفتارها به عنوان راهی برای حل ناکامی ناشی از روابط‌های ناخوشایند انتخاب می‌شوند. پس هنگام تعامل با افرادی که در زندگی به آنها نیاز داریم باید انتخاب‌های موثری کرد. همان‌گونه که برگ^۱ و هانا^۲، نوتاریوس^۳ و مارکمن^۴ و کارول و دهرتی^۵ در پژوهش‌های خود نشان داده‌اند میزان رضایت از روابط، وابسته به کیفیت ارتباط و توانایی زوجین در حل مؤثر مشکلات و یکی از مسائل مهم در رشد ارتباط این است که به زوج‌ها کمک شود تا بفهمند ارتباط، مجموعه‌ای از مهارت‌های است که می‌تواند یاد گرفته شود. (۲۳-۲۵). این تحقیق نشان می‌دهد که این مهارت‌ها در قالب کارهای گروهی و کارگاه‌های آموزشی می‌تواند ارائه گردد. رویکرد گلاسر باعث رضایتمندی زناشویی (۳۰) افزایش سازگاری (۲۶) کاهش تعارضات زناشویی و افزایش روابط محبت‌آمیز و صمیمانه بین زوجین (۲۷)، و در کل به بهبود روابط بین زوجین کمک می‌کند. در پژوهشی که به منظور تصحیح و تعدیل باورهای ارتباطی در زنان شاغل شهر مشهد صورت گرفت، نتایج نشان داد که آموزش مفاهیم واقعیت درمانی تأثیر معناداری بر کاهش باورهای غیرمنطقی در رابطه با باور به تخریب‌گرایی مخالفت، عدم امکان تغییر در رفتار همسر و توقع ذهن خوانی از همسر و کمال گرایی جنسی دارد (۲۸). همچنین در پژوهشی دیگر که با هدف مقایسه روان درمانی گروهی مبتنی بر نظریه انتخاب گلاسر و درمان انگیزشی نظارمند در جهت افزایش رضایت زناشویی انجام شد، یافته‌های این پژوهش نشان داد که هر دو روش درمانی به طور یکسان موجب افزایش رضایت زناشویی می‌شوند (۲۹). طی پژوهش فرخبخش نیز میزان اثربخشی سه شیوه مشاوره زناشویی شناختی آليس، واقعیت درمانی گلاسر و ترکیبی از آن دو را مورد مقایسه قرار داد، نتایج نشان داد به طور کلی سه شیوه درمانی به طور معناداری در کاهش تعارضات زناشویی موثر هستند (۳۰). سایر پژوهش‌ها نیز در رابطه با اثربخشی آموزش واقعیت درمانی حاکی از اثربخشی این روش بر تعارض‌های زناشویی و بهزیستی اجتماعی زنان (۳۱)، کاهش تعارضات بین زوجین (۳۲)، رضایتمندی زناشویی و کیفیت زندگی زنان و در نتیجه افزایش رضایت از زندگی زناشویی و بالا رفتن کیفیت آنها بوده است (۱). در کل واقعیت درمانی و تئوری انتخاب راهی برای ورود به بهزیستی مراجعن است (۳۳). در کنار اثر این رویکرد درمانی بر رضایتمندی زناشویی، مطالعه‌های مختلفی از اثربخشی رویکرد واقعیت درمانی و مفاهیم تئوری انتخاب در مشاوره زوج‌ها و خانواده‌ها در خارج و داخل کشور، همچنین کاهش واکنش منفی زوج‌های دارای تعارض، افزایش تاب‌آوری زوجین، بهبود کیفیت زندگی و بازسازی باورهای ارتباطی و جنسی بوده است. همان‌طور که ذکر شد وجود کودک دارای اختلال اتیسم می‌تواند بر عملکرد روابط زوجین و روابط زناشویی والدین کودکان اتیسم تأثیر بگذارد. از طرف دیگر مطالعات زیادی حاکی از اثربخشی آموزش نظریه انتخاب بر گروه‌های مختلف رضایتمندی را با مشکلات متفاوت بوده است و در اغلب مداخله‌ها شاهد تأثیرگذاری این روش بوده‌ایم پس مطالعه‌ای که بتواند بر روی این دسته از والدین انجام گیرد و مؤثر بودن این روش را مورد آزمایش قرار دهد

¹. Berger². Hannah³. Notarius⁴. Markman⁵. carroll & Doherty

به چشم نمی‌خورد. حال سوالی که برای محقق پیش آمده این است که ایا این نوع درمان می‌تواند بر رضایتمندی زناشویی والدین کودکان مبتلا به اتیسم نیز تأثیرگذار باشد؟

روش

(الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون و گروه کنترل و از نظر نوع داده‌ها در زمرة پژوهش‌های کمی به‌شمار می‌رود. جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه والدین کودکان ۷-۱۴ ساله مبتلا به اختلال طیف اتیسم در شهر تهران بودند که در انجمان اوتیسم تهران پرونده داشتند که از میان آنها پس از اجرای پرسشنامه سنجش دامنه اتیسم ۳۰ نفر که نمره بین ۵۰ تا ۱۰۰ از این آزمون به‌دست آورده‌اند به‌طور تصادفی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و سپس در دو گروه آزمایش و کنترل جایگزین شدند. ابتدا از دو گروه آزمایش و کنترل پیش‌آزمون گرفته شد و سپس برنامه مداخله روش تحلیل رفتار کاربردی بر روی گروه آزمایش اجرا گردید و در نهایت از دو گروه آزمایش و کنترل پس‌آزمون گرفته شد. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل دامنه سنی ۷-۱۴ کودکان، دریافت تشیص اختلال طیف اتیسم ساکن شهر تهران، داشتن پرونده در انجمان اتیسم تهران و تکمیل کردن رضایت آگاهانه توسط والدین و همچنین ملاک‌های خروج از پژوهش نداشتن سواد خواندن و نوشتن، ناتوانی در درک سوالات پرسشنامه، عدم همکاری لازم در حین اجرای تحقیق بود.

(ب) ابزار

مقیاس زوجی اینریچ^۱: برای بررسی میزان رضایت زناشویی، پرسشنامه اینریچ انتخاب شده است. این پرسشنامه به‌عنوان یک ابزار تحقیق معتبر در تحقیقات و کارهای بالینی متعددی مورد استفاده قرار گرفته است. فورز و السون^۲ (۳۴) از این پرسشنامه، برای بررسی رضایت زناشویی استفاده کرده‌اند و معتقدند که این مقیاس نسبت به تغییراتی که در خانواده به‌وجود می‌آید حساس است. فورز و السون (۳۴) با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی در تحقیق ملی با ۵۰۳۹ زوج نشان دادند که با استفاده از این پرسشنامه می‌توان با دقت ۸۵-۹۵ درصد بین زوجین خوب‌نمایی و ناخوب‌نمایی تمایز قائل شد. هر یک از موضوعات این پرسشنامه، در ارتباط با یکی از زمینه‌های مهم است. ارزیابی این زمینه‌ها در درون یک رابطه زناشویی، می‌تواند مشکلات بالقوه زوج‌ها را توصیف کند، یا می‌تواند زمینه‌های نیرومندی و تقویت آنها را مشخص نماید. این مقیاس شامل ۴ خرده مقیاس ۳۵ ماده‌ای می‌باشد که می‌تواند به عنوان یک ابزار تحقیق از جمله رضایت زناشویی، تحریف آرمانی، ارتباطات، حل تعارض، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، رابطه جنسی، فرزندان و فرزندپروری، خانواده و دوستان، نقش‌های مساوات طلبی شخصیتی، ارتباطات، حل تعارض، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، رابطه جنسی، فرزندان و فرزندپروری، خانواده و دوستان، نقش‌های مساوات طلبی مربوط به زن و مرد، جهت گیری مذهبی، همبستگی زوج‌ها و تغییرات زناشویی را شامل می‌شود (۳۴). مقدم و همکاران (۳۵) ضریب آلفای پرسشنامه برای خرده‌مقیاس‌های رضایت زناشویی، ارتباط، حل تعارض، و تحریف آرمانی بهترین امتیاز را در این قرار دارند (۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۸۰، ۰/۸۳، ۰/۸۱، ۰/۹۰، ۰/۹۲، ۰/۹۰) بوده است و ضریب آلفای پرسشنامه در پژوهش با تعداد ۳۶۵ زوج (۷۳۰) نفر بهترین امتیاز را در حذف سؤال ۲۴ آنها را در ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۸۰، ۰/۷۸، ۰/۷۷، ۰/۷۶ به دست آمد (۳۵). پرسشنامه به صورت پنج گزینه‌ای می‌باشد. این پرسشنامه برای هر یک از ماده‌ها پنج گزینه، «مخالفم»، «نه موافق و نه مخالف»، «موافقم» و «کاملاً موافقم» می‌باشد. که برای آنها نمره‌ای از ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. سوالات ۳-۵-۶-۷-۱۰-۱۳-۱۴-۱۸-۱۹-۲۱-۲۲-۲۳-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۲-۳۳-۳۴-به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند (۳۵).

(ج) روش اجرا

پس از انتخاب نمونه، به‌صورت تصادفی در دو گروه آزمایشی و گواه جایگماری شدند. پیش‌آزمون بر روی هر دو گروه اجرا شد. گروه آزمایشی بسته آموزشی نظریه انتخاب را دریافت کرد. سپس پس‌آزمون بر روی هر دو گروه آزمایشی و گواه اجرا شد و در نهایت داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS21 داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به اطلاعات به دست آمده و وارد کردن آنها در نرم‌افزار داده‌های زیر حاصل شد. جدول شماره (۱) شامل میانگین و انحراف استاندارد رضایتمندی زناشویی زوج مرد در دو گروه آزمایش و کنترل است.

¹. ENRICH Couple Scales

². Fowers & Olson

جدول شماره ۲. میانگین و انحراف استاندارد گروه آزمایش و گروه کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در زوج مرد

گروه	تعداد زوج	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	میانگین (انحراف استاندارد)
آزمایش	۶			۸/۶۶(۳/۰۱)
	۶			۳۱/۶۷(۳/۲۰)
	۶			۱۴/۶۶(۲/۴۲)
	۶			۲۸/۳۳(۲/۱۵)
	۶			۱۷(۳/۵۷)
	۶			۲۱(۷/۸۷)
	۶			۲۵/۱۶(۵/۳۴)
	۶			۱۶/۶۶(۴/۳۲)
کنترل	۶			۱۴/۱۶(۴/۷۰)
	۶			۲۳/۱۶(۶/۶۷)
	۶			۲۹/۳۳(۷/۲۰)
	۶			۱۵(۲/۷۵)
	۶			۱۶/۱۶(۴/۴)
	۶			۲۴/۸۴(۴/۰۷)
	۶			۲۵/۶۶(۶/۳۴)
	۶			۱۵/۵۰(۱/۳۷)

در جدول شماره (۱)، میانگین و انحراف استاندارد در دو گروه آزمایش و کنترل مربوط به زوج مرد در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در خرده‌مقیاس‌های متغیر رضایتمندی زناشویی ارائه شده است. مقایسه میانگین‌های دو گروه آزمایش و کنترل نشان می‌دهد که میانگین پس‌آزمون گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل در خرده‌مقیاس‌های تحریف‌های آرمانی و کاهش تعارض کمتر شده و در خرده‌مقیاس افزایش ارتباط بین والدین افزایش داشته است، بدین معنی که رضایت زناشویی در مردان دارای فرزند دچار اختلال طیف اوتیسم که تحت آموزش پروتکل نظریه انتخاب قرار داشتند، بیشتر شده است. جدول شماره (۲) شامل میانگین و انحراف استاندارد رضایتمندی زناشویی زوج زن در دو گروه آزمایش و کنترل است.

جدول شماره ۲. میانگین و انحراف استاندارد گروه آزمایش و گروه کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در زوج زن

گروه	تعداد زوج	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	میانگین (انحراف استاندارد)
آزمایش	۶			۸/۰۹(۲/۹۳)
	۶			۳۲/۴۵(۳/۳۶)
	۶			۱۸/۴۰(۳/۱۲)
	۶			۲۷/۳۱(۶/۹۱)
	۶			۱۵(۲/۰۸)
	۶			۲۱/۰۶(۷/۹۴)
	۶			۲۵ (۵/۱۷)
	۶			۱۶/۸۱(۳/۸۵)
کنترل	۶			۱۳/۸۱(۴/۲۲)
	۶			۲۲/۶۴(۶/۸۳)
	۶			۲۸/۴۲(۶/۸۳)
	۶			۱۵/۲۰(۲/۸۱)
	۶			۱۵/۳۰(۲/۱۹)
	۶			۲۰/۴۳(۳/۹۷)
	۶			۲۴/۶۶(۵/۹۱)
	۶			۱۵/۶۲(۱/۴۱)

در جدول شماره (۲) میانگین و انحراف استاندارد در دو گروه آزمایش و کنترل مربوط به زوج زن در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در خرده‌مقیاس‌های متغیر رضایتمندی زناشویی ارائه شده است. مقایسه میانگین‌های دو گروه آزمایش و کنترل نشان می‌دهد که میانگین پس‌آزمون گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل در خرده‌مقیاس‌های تحریف‌های آرمانی و کاهش تعارض کمتر شده و در خرده‌مقیاس افزایش ارتباط بین والدین افزایش داشته است، بدین معنی که رضایت زناشویی در زنان دارای فرزند دچار اختلال طیف اوتیسم که تحت آموزش پروتکل نظریه انتخاب قرار داشتند، بیشتر شده است.

به منظور بررسی اثربخشی آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب بر رضایتمندی زناشویی والدین کودکان مبتلا به اوتیسم از تحلیل کوواریانس تک متغیری (ANCOVA) استفاده شد. با توجه به اینکه در این پژوهش دو گروه داشتیم (یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل) و قبل از انجام این آزمون لازم است که پیش‌فرض‌های آن بررسی شد. نتایج آزمون کولموگروف-امسیرنوف برای تعیین نرمال بودن داده‌ها نشان داد که توزیع تمام داده‌های مورد اندازه‌گیری بزرگتر از ۰/۰۵ است، در نتیجه فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها پذیرفته می‌شود. در جدول شماره (۳) و (۴) نتایج تحلیل کوواریانس متغیرهای پژوهش آورده شده است. آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب بر رضایتمندی زناشویی زوج مرد کودکان مبتلا به اوتیسم تأثیر می‌گذارد.

جدول شماره ۳. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای مقایسه نمرات خرده مقياس‌ها در گروه آزمایش و کنترل در زوج مرد

مذکور اتا	Sig	F	MS	DF	SS	مؤلفه
/۹۳	P≤۰/۰۰۷	۱۲/۲۲	۱۸۲/۹۲	۱	۱۸۲/۹۲	گروه
-	-	-	۱۴/۹۶	۹	۱۳۴/۷۲	خطا
/۹۵	P≤۰/۰۰۵	۱۳/۳۸	۴۱۶/۰۰۶	۱	۴۱۶/۰۰۶	گروه
-	-	-	۳۱/۰۷	۹	۲۷۹/۶۷	خطا
/۹۲	P≤۰/۰۰۱	۲۹/۳۸	۳۸۱/۰۸	۱	۳۸۱/۰۸	گروه
-	-	-	۱۲/۹۶	۹	۱۱۶/۷۲	خطا
/۹۱	P≤۰/۰۱	۱۱/۸۹	۳۱۱/۷۸	۱	۳۱۱/۷۸	گروه
-	-	-	۲۶/۲۱	۹	۱۵۷/۲۷	خطا

همان‌طور که در جدول شماره (۳) مشاهده می‌شود، تحلیل هریک از متغیرهای وابسته به تنها یکی با استفاده از آلفای بین‌فرونی (۰/۰۱۷) و درجات آزادی (۱ و ۹) نشان داد که آموزش مفاهیم نظریه انتخاب در مورد همهٔ متغیرهای وابسته در گروه آزمایش دارای اثر معنی‌داری است. به این ترتیب که زوج مرد دارای فرزند دچار اختلال طیف اوتیسم نسبت به گروه کنترل در اثر آموزش مفاهیم نظریه انتخاب رضایتمندی زناشویی بیشتری را در پس‌آزمون گزارش کردند. آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب بر رضایتمندی زناشویی زوج زن کودکان مبتلا به اوتیسم تأثیر می‌گذارد.

جدول شماره ۴. نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیری برای مقایسه نمرات خرده مقياس‌ها در گروه آزمایش و کنترل در زوج زن

مذکور اتا	Sig	F	MS	DF	SS	مؤلفه
/۹۲	P≤۰/۰۰۱	۱۱/۳۴	۱۸۱/۸۹	۱	۱۸۱/۸۹	گروه
-	-	-	۱۴/۰۷	۹	۱۳۳/۶۰	خطا
/۸۹	P≤۰/۰۰۲	۱۳/۴۲	۴۱۴/۲۵	۱	۴۱۴/۲۵	گروه
-	-	-	۳۰/۱۷	۹	۲۷۸/۴۱	خطا
/۹۳	P≤۰/۰۰۱	۲۸/۳۰	۳۸۲/۸۴	۱	۳۸۲/۸۴	گروه
-	-	-	۱۱/۹۷	۹	۱۱۵/۰۷	خطا
/۹۳	P≤۰/۰۰۱	۱۰/۱۱	۳۰۹/۲۱	۱	۳۰۹/۲۱	گروه
-	-	-	۲۵/۳۰	۹	۱۵۵/۰۲	خطا

همان طور که در جدول شماره (۴) مشاهده می‌شود، تحلیل هر یک از متغیرهای وابسته به تنها بی‌باشد با استفاده از آلفای بنفرونی (۰/۰۲۱) و درجات آزادی (۱ و ۹) نشان داد که آموزش مفاهیم نظریه انتخاب در مورد همهٔ متغیرهای وابسته در گروه آزمایش دارای اثر معنی داری است. به این ترتیب که زوج زن دارای فرزند دچار اختلال طیف اوتیسم نسبت به گروه کنترل در اثر آموزش مفاهیم نظریه انتخاب رضایتمندی زناشویی بیشتری را در پس‌آزمون گزارش کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که در گروه‌های مورد پژوهش میزان رضایتمندی زناشویی متفاوت می‌باشد به این معنی که میانگین نمرات رضایتمندی زناشویی در گروه مورد آموزش به‌طور معناداری افزایش یافته است. بنابراین نتیجه می‌گیریم برنامه آموزش گروهی مفاهیم نظریه انتخاب بر رضایتمندی زناشویی والدین کودکان مبتلا به اتیسم تأثیرگذار بود. نتایج مطالعه حاضر با پژوهش‌های آقا و همکاران (۳۶)، دیزجانی و خرامین (۱)، محمدی و همکاران (۳۷) و دوبا و همکاران (۳۲) همسو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت افزایش همدلی به‌ویژه به‌دبیال آشنایی با نیازهای اساسی و دنیای کیفی خود و همسر، کاهش فشار روانی و ناراحتی‌های افراد در پی آگاه شدن از انتخابی بودن رفتار و واکنش‌ها به شرایط زندگی و دیگران، شادی و خرسندي ناشی از درک شدن و افزایش خودآگاهی، آموزش حل مساله با توجه به اینکه فرایند آموزشی نظریه نوعی یادگیری حل مساله زندگی است، آشنایی با روش‌های کنترل بیرونی و عادات مخرب ارتباط و آگاه شدن به مکانیسم و نتایج استفاده از آنها و در مقابل آشنایی با عادات و رفتارهای پیونددهنده ارتباط و امتیازات نتایج استفاده از آنها، آشنایی با خلاقیت و مفهوم آن و نحوه استفاده پرورش و تقویت خلاقیت برای ارتقا رابطه، آشنایی با مفهوم تعارض کاذب، مسئولیت شخصی و پرهیز از ذهن خوانی به دلیل برداشت شخصی و ادراک نادرست یا نارسا از واقعیات و آگاهی از اینکه کانال‌های ارتباطی و حسی ما تمام واقعیت دنیای بیرونی را منعکس نمی‌کنند، آگاهی از عدم امکان کنترل مستقیم در رابطه با احساسات و واکنش‌های فیزیولوژی و نحوه استفاده از احساسات برای تشخیص نوع و نحوه تغییری که باید در زندگیمان بدھیم آگاهی از نحوه تغییر تفکر و عمل به دلیل امکان کنترل مستقیم بر آنها، غنی‌سازی و اصلاح اطلاعات فیلتر دانش کلی آگاهی از اینکه فیلتر ارزشیابی ما بر اساس تصاویر دنیای کیفی‌مان کار می‌کند و الزاماً هر آنچه در تصاویر ماست نمی‌تواند منطقی و منطبق با واقعیت باشد. سنجش خواسته‌ها انتظارات و نگرش‌ها بر اساس واقعیت و نسبی دانسته‌ها شناسایی باورهای غیرمنطقی و آگاه شدن از تأثیر شگرف و عمیق آنها بر رابطه و زندگی شناسایی نیم رخ نیازهای خود و همسر و درک شباهت‌ها و تفاوت‌های نیازهای خودشان و به چالش کشیدن تفکر آنها در رابطه با پیدا کردن راههایی برای رسیدن به تقاضا و نقطه مشترک در اختلاف نظرهای، درک مهارت‌های ظریف و مهم در گفتگو آموزش نحوه گفت و شنود با کاربرگ مربوطه می‌تواند باشند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: برای اجرای این مطالعه در ابتداء مجوز علمی و اجرایی لازم از دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی اخذ شد. بعد به انجمن اتیسم ایران مراجعه شد و طی هماهنگی‌های لازم با مسئولین و مریبان پژوهش حاضر صورت گرفت.

حامي مالي: این مطالعه بدون حامي مالي و با هزينه شخصي نويسنده‌گان انجام شده است.

نقش هر یک از نويسنده‌گان: پژوهش حاضر برگرفته از پژوهش گروهی نويسنده اول فارغ‌التحصيل در رشته مشاوره توانبخشی دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی است که زير نظر اساتيد راهنما و مشاور (نويسنده‌های دوم تا چهارم) صورت گرفته است.

تضاد منافع: پژوهشگران اعلام می‌کنند در اجرای این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافع وجود نداشته است.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از تمامی شركت‌کنندگان و همچنین انجمن اتیسم تهران که در انجام این پژوهش نويسنده‌گان را ياري کردن تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- ۱ Dizjani F, Kharamin S. Reality therapy effect on marital satisfaction and women's quality of life. Armaghane danesh. 2016;21(2):187-99. [\[Link\]](#)
- ۲ Sinha S, Mukerjee N. Marital adjustment and personal space orientation. The journal of social Psychology. 1990;13(۶-۷):633-۵۰. [\[Link\]](#)
- ۳ Funk JL, Rogge RD. Testing the ruler with item response theory: increasing precision of measurement for relationship satisfaction with the Couples Satisfaction Index. Journal of Family Psychology. 2007;21(4):572. [\[Link\]](#).
- ۴ Hawkins JL. Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. Journal of Marriage and the Family. 1968. [\[Link\]](#)
- ۵ Bradford R. Children, families, and chronic disease: Psychological models and methods of care: Psychology Press; 1997. [\[Link\]](#)
- ۶ Götz I, Götz M. Cystic fibrosis: psychological issues. Paediatric respiratory reviews. 2000;1(2):121-7. [\[Link\]](#)

- ✓ mehrnaz day. The effect of coping strategies in reducing anxiety Mothers of children with autism spectrum. INSTITUTE FOR FAMILY AND SCHOOL RESEARCH. 2014;28-23:2. [\[Link\]](#)
- ✓ Sadock B ,Sadock V. Pedro Ruiz. Comprehensive text book of psychiatry. 9th. New York, Lippincott Williams & Wilkins; 2009 [\[Link\]](#).
- ✓ Gau SS-F, Chou M-C, Chiang H-L, Lee J-C, Wong C-C, Chou W-J, et al. Parental adjustment, marital relationship, and family function in families of children with autism. Research in Autism Spectrum Disorders. 2012;6(1):263-70. [\[Link\]](#)
- ✓ Tunali B, Power TG. Coping by redefinition: Cognitive appraisals in mothers of children with autism and children without autism. Journal of Autism and Developmental Disorders. 2002;32(1):25-34. [\[Link\]](#)
- ✓ Malone CA. Observations on the role of family therapy in child psychiatry training. Journal of the American Academy of Child Psychiatry. 1974;13(3):437-58. [\[Link\]](#)
- ✓ Pisula E. [Parents of children with autism: recent research findings]. Psychiatria polska. 2001;36(1):95-108. [\[Link\]](#)
- ✓ Blanchard LT, Gurka MJ, Blackman JA. Emotional, developmental, and behavioral health of American children and their families: a report from the 2003 National Survey of Children's Health. Pediatrics. 2004;114:e1202-e12. [\[Link\]](#)
- ✓ Allik H, Larsson J-O, Smedje H. Health-related quality of life in parents of school-age children with Asperger syndrome or high-functioning autism. Health and quality of life outcomes. 2010;4(1):1. [\[Link\]](#)
- ✓ Keen D, Couzens D, Muspratt S ,Rodger S. The effects of a parent-focused intervention for children with a recent diagnosis of autism spectrum disorder on parenting stress and competence. Research in Autism Spectrum Disorders. 2010;4(2):229-41. [\[Link\]](#)
- ✓ Sevlever M, Gillis JM. An examination of the state of imitation research in children with autism: Issues of definition and methodology. Research in developmental disabilities. 2010;31(5):976-84. [\[Link\]](#)
- ✓ Dumas JE, Wolf LC, Fisman SN, Culligan A. Parenting stress, child behavior problems, and dysphoria in parents of children with autism, Down syndrome, behavior disorders, and normal development. Exceptionality: A Special Education Journal. 1991;2(2):97-110. [\[Link\]](#)
- ✓ Glasser W. Counseling with Choice Therapy New York. Harper Collins; 2000. [\[Link\]](#)
- ✓ Gable SL ,Shean GD. Perceived social competence and depression. Journal of Social and Personal Relationships. 2000;17(1):139-50. [\[Link\]](#)
- ✓ Wubbelding RE. Reality therapy: Wiley Online Library; 2010. [\[Link\]](#)
- ✓ Glasser W. Choice theory: A new psychology of personal freedom: Harper Collins; 2010. [\[Link\]](#)
- ✓ Glasser M, Meagher J. Choice theory: Harper Collins Publishers; 2014. [\[Link\]](#)
- ✓ Berger R, Hannah M. Handbook of preventive approaches in couple therapy. New York: Brunner/Mazel. 1999. [\[Link\]](#)
- ✓ Carroll JS, Doherty WJ. Evaluating the effectiveness of premarital prevention programs: A meta-analytic review of outcome research. Family Relations. 2003;52(2):105-18. [\[Link\]](#)
- ✓ Notarius C. We can work it out: Making sense of marital conflict: Putnam Publishing Group; 1993. [\[Link\]](#)
- ✓ shahrabi farahani laila, qumars farahbakhsh, askari m. The effectiveness of counseling based on Glasser's Choice Theory on Employment successful female teachers in district 15 of Tehran. 1391. [\[Link\]](#)
- ✓ farah bakhsh kiumars, bahramali Qha. Glaser evaluate the effectiveness of couple therapy on post-traumatic stress reduction and increase the intimacy relationship of perceived infidelity. 1385. [\[Link\]](#)
- ✓ Eslambooli R, Alipour L, Shamloo AS, Zareh H. The Effectiveness of Group Therapy based on Reality Therapy on Rebuild of Relationship Beliefs in Working Married Women of Mashhad. Journal of Family Research. 2015;10(4):493-509. [\[Link\]](#)
- ✓ hoseini fateme qafari, hashemi bahramali, sherbaf h. Compare the effectiveness of group therapy based on choice theory and motivational systematic treatment of marital satisfaction. 1368. [\[Link\]](#)

- ۳۰ farah bakhsh kiumars, abdullah sa, ahmadi sa, ali d. To compare the efficacy of cognitive-marital counseling Ellis, reality therapy Glasra and mixing of the two marital conflicts. 1385. [\[Link\]](#)
- ۳۱ aqa yusefi alireza, ali fa, mahnaz a, hamid if. The Study of Effectiveness Reality Therapy Approach Based on Choice Theory on Marital Conflict and Social Well-Being. Journal of Women and Society. 2016;7(26):1-20. [\[Link\]](#)
- ۳۲ Duba D, Jill D, Graham MA, Britzman M, Minatreia N. Introducing the “Basic Needs Genogram” in Reality Therapy-based marriage and family counseling. International Journal of Reality Therapy. 2009;28(2):15. [\[Link\]](#)
- ۳۳ Bilodeau S. Project: Impact RT. International Journal of Choice Theory and Reality Therapy. 2010;29(2):70. [\[Link\]](#)
- ۳۴ Fowers BJ, Olson DH. ENRICH Marital Inventory: A discriminant validity and cross-validation assessment. Journal of marital and family therapy. 1989;15(1):65-79. [\[Link\]](#)
- ۳۵ Moghaddam KK, Honarmand MM, Kiamanesh A, Hosseiniyan S. The role of differentiation, meaningfulness in life and forgiveness in predicting martial satisfaction. Journal of Family Psychology. 2017;3(2):71-82. [\[Link\]](#)
- ۳۶ AGHA YAR, FATHI AA, ALIAKbari M, IMANIFAR HR. The Study of Effectiveness Reality Therapy Approach Based on Choice Theory on Marital Conflict and Social Well-Being. 2016. [\[Link\]](#)
- ۳۷ Mohammadi M, Akbari Torkestani N, Mehrabi Rezveh F. Effectiveness of group counseling based on reality therapy on sexual satisfaction in women. Journal of Mazandaran University of Medical Sciences. 2017;27(155):27-36. [\[Link\]](#)